

12. Gadamer: i. m. 129. o.
13. Somfai László: HARNONCOURT HETVENÉVES. In: *Muzsika*, 1999. december. 7. o.
14. Nikolaus Harnoncourt: A HISTORIKUS ZENE ELŐADÁSÁRÓL. In: N. H.: A BESZÉDSZERŰ ZENE. Ford. Péteri Judit. Bp., 1988. 14. o.
15. Manfred Wagner: „ICH BIN KEIN SPEZIALIST”. Österreichisches Musik Zeitschrift, 1985/4. Magyarul: BESZÉLGETÉS NIKOLAUS HARNONCOURTTAL. In: N. H.: i. m. 226. o.
16. Vö. Hans-Heinrich Eggebrecht: HEINRICH SCHÜTZ – MUSICUS POETICUS. Wilhelmshaven, 1985.
17. Mozart: 38. D-DÚR, „PRÁGAI”, K. 504.; 39. ESZ-DÚR, K. 543.; 40. G-MOLL, K. 550.; 41. C-DÚR, „JUPITER”, K. 551. SZIMFÓNIA. Chamber Orchestra of Europe, Nikolaus Harnoncourt. P 1992, 1994 © 1997. Teldec–Ultima. 0630–18957–2 DDD, 2 CD, élő felvétel.
18. Beethoven: 2. D-DÚR SZIMFÓNIA, OP. 36.; 5. C-MOLL SZIMFÓNIA, OP. 67. Chamber Orchestra of Europe, Nikolaus Harnoncourt. P 1991 © 1992. Teldec. 9031–75712–2 DDD. Schubert: THE SYMPHONIES. Royal Concertgebouw Orchestra, Nikolaus Harnoncourt. P 1993 © 1993. Teldec. 4509–91184–2 DDD, 4 CD.
19. GERADE BEETHOVENS MUSIK IST IN JEDEM MOMENT SPRACHE. Ein Gespräch zwischen Nikolaus Harnoncourt und Hartmut Krones. In: KÍSÉRŐFÜZET A BEETHOVEN-SZIMFÓNIAK LEMEZHEZ. 18. o.
20. In: N. H.: i. m., i. h.
21. Lásd Nikolaus Harnoncourt: INSTRUMENTATION UND BEARBEITUNG VON „L'ORFEO”. In: N. H.: DER MUSIKALISCHE DIALOG. Kassel, 1994. (3) 172. o. Az idézett felvétel: Monteverdi: L'ORFEO. Berberian, Hansmann, Van Egmond, Equiluz, Kozma, Concentus musicus Wien, Capella antiqua München, Nikolaus Harnoncourt. P 1969 © 1992. Teldec – Das alte Werk. 2292–42494–2 ADD, 2 CD.
22. Monteverdi: IL RITORNO D'ULISSE IN PATRIA. Hansmann, Lerer, Eliasson, Equiluz, Esswood, Rogers, Van Egmond, Junge Kantorei, Concentus musicus Wien, Nikolaus Harnoncourt. P 1971 © 1993. Teldec – Das alte Werk. 2292–42496–2 ADD, 2 CD. Monteverdi: L'INCORONAZIONE DI POPPEA. Donath, Söderström, Berberian, Esswood, Equiluz, Langridge, Concentus musicus Wien, Nikolaus Harnoncourt. P 1974 © 1985. Teldec – Das alte Werk. 242547–2 AAD, 4 CD.
23. Idézi: Philip Brett: TEXT, CONTEXT, AND THE EARLY MUSIC EDITOR. In: AUTHENTICITY AND EARLY MUSIC. Ed. Nicholas Kenyon. Oxford, 1988. 107. o.
24. Szabolcsi Bence kifejezése a ZENEI KÖZNYELV PROBLÉMÁI című tanulmányban.

Tózsér Árpád

FINNEGAN HALÁLA

Álom, azaz pastiche egy széttépett fénykép összeragasztásához

„Erre tessék a Múzejumba! Kérem a kalapot, ha belépünk.”
(Old Kate)

„A történet szomorú,
de azér' ne ríjjon senki!” – Jó vicc:
ki akar itt sírni?!, eszében sincs senkinek.
Még ha esetleg paródiaként: Hasadj meg, festett üvegből
való szív! – A szenvtelenséget tekintve Camus, Gottfried Benn
s Fernando Pessoa együtt sem nyomnak annyit,
mint a mai magyar költők bármelyikének
egyetlen verse, sőt verssora.

A magyar poéta ma ökörszem
 az ismert meséből: a közöny legfelsőbb
 rétegeiben kivágódik az elektronikus sasok
 s keselyűk (tévé, Big Brother, internetszex, video-
 klip) tollai közül, s magasabbra száll náluk,
 s én, aki már akkor is rettenve sunyítok
 hátra – ló a szemellenzője mögül –,
 ha torkom fonográfjában néha

megreccsen a hollókői asszonyok
 illabiális jaja, én bizony nem vagyok
 olyan bátor, hogy az Úr kétezredik, s Baudrillard
 szimulakrumának huszadik esztendejében (s versben!) sírni
 merjek.

A fényképen egy félig kész, magas
 családi ház áll, előtte három, természet-
 ellenesen megnyúlt férfi – kőművesek.
 Bal szélről egy fekete kutya lépeget,

dől a képbe. Mint Greco
 Toledóján a kórházat: e félig kész
 épületet is fátyolüvegen át látjuk. A ketté-
 tépelt kép ellendarabjai között a semmi szívása.
 A három férfit az ég vákuuma húzza fölfelé: kékes grecói
 ködből néznek vissza a fényképezőgép lencséjébe.
 A ház egy majdani ház vára, s ennek
 az álomtörténetnek az álmodója

koszlott kartondobozból
 („családi múzejumból”, mondja
 old Kate) emeli ki a fénykép darabjait.

Teils – teils...

Nálunk sem lógtak Gainsborough-k a falon, s játszani is csak ha
 magyar nótát játszottunk olykor, s azt is tölcseres
 gramofonon. (Állj! Önsajnálátveszély! Pedig
 most én is szenttelen akarok lenni.
 Legalább álomban legyek

camera obscura: agyammal
 fogok nézni, a lencse se torzíthassa el
 a múltamból kimetszett tárgyakat.) Szóval:
 a mi egykori tölcseres gramofonunk, szilvalekvárunk
 s mázas cserépcsupraink fölött se sírjon senki!
 Egyébként is: egészen jól megvoltunk tisztos
 gramofonunkkal, de ami a hiányzó
 Gainsborough-kat illeti –

Eszöveg álmodójának az apja egy téli napon pontosan úgy tartotta a két karjában az idősebb fiát, mint Mária a pietákon a vérző Krisztust, a különbség annyi volt, hogy e komor férfi-Mária halott fiának nem a melléből, hanem a torkából szívárgott a vér, és két száj mondta neki azt, hogy „fiam!”: égre vetülő árnyként a háttérben ott ingadozott a nagybácsi: Finnegan Timót hórihorgas alakja is.

Az álmodó testvérbátyja, az apja, s F. úr először ezen a hatszor kilences opál-szürkés lazúrú fényképen volt úgy együtt (az általuk épített, akkor még félig kész ház előtt pózolva), mint azon a gyászos téli napon. Ezzel a furcsa képpel kezdődött a haláluk. A szélről befelé induló fekete kutyát is úgy köti lépteinek iránya a baljós

képhez, mint valami láthatatlan póráz: három nappal a fiú halála után elütötte egy teherautó...

De hát mindezt mintha már álmodtam volna egyszer! Bele lehet-e lépni kétszer ugyanabba az álomba? S mért ne lehetne? Minden álomban ugyanaz az éjsötét Liffey-patak: a gyermekszem könnyárja folyik, szóval az álmodó apja utánahalt a fiának

s kutyájának. (A részleteket lásd a Tépések c. álmomban, 23. oldal!) Pirkad, a vasúton túl, a buja vetésben fácánkakas köszörüli recsegő torkát. Először azt hittem, a poéta kozmikus láncfűrészén nyüszít a deszka. Így vagyunk, újkori, globális *augurok*: áldozati jelekből, boncolt versből, családi mítoszok belsőségéből, biorészvények veséjéből jósolunk, és a jel jelentettjét immár elhanyagolható

monádnak véljük. Számunkra az égő férfiak, az utcákon kölykező nőoroslánok, a sírok keléséből felfakadó holtak – kettős kódú posztstrukturalista *painting*, fényes szellemünk jele. Pedig ó, mennyire viszolygunk a kiborotvált vénuszdomboktól, a tévéhetérák broilercsirkékre emlékeztető kopasz öletől! A bőven tápszerezett férfilibidó is camera obscuraként akarta nézni

irányultsága tárgyát:
 Vénusz galambját, leparancsolta
 róla a tollat s most már késő: a galamb
 maga is hiszi, hogy a legproduktívabb hazugság
 az igazság, s azt mutatja, amit a felboncolt Matrjosa-baba:
 a mutató helyett a kellékek sorát, a képzelet
 (értsd: a néző hatványa) helyett a Semmi
 közömbös rétegeit. Pedig

igaz lehet ugyan, hogy a valóság
 foghatóbb, mint a képzet (vagy mondjuk
 a képlet), de az is igaz: a fácán rekedt-szép torkát,
 s a zölden sárló föld (kedves augurom, hát valóban nem mered
 kimondani a szót, hogy: élet?, na majd old Kate,
 az auguri hitelre füttyülő civil kimondja:
 „Hej ílet, ílet, kanász ílet, ez aztán az
 ílet!”) szóval a *hiülé* drága bozontját,

a termő öl buja függvényét
 semmilyen igazsághoz nem lehet
 hozzárendelni. (A verséhez sem.)

E történet

álmodójának az anyja rajta sem akart lenni a képen,
 csak könyökölt a félig kész ház ablakában, nézte,
 hogy mit csinál a három férfi. Ha akkor
 a gép balra csúszik kicsit, nem kerül
 rá a képre, s tán ma is élne.

De ott könyököl a felső sarokban,
 s mögötte, ahol egy régi vályogház tapad
 az újhoz, ketyeg a képen az a kopott vekker is,
 amelyhez sorsát hozzákötötte. Élete vége felé ugyanis
 lélekpusztító nagy magányában kisütötte: ő csak
 addig él, amíg az öreg vekkerórája ketyeg.
 (S nem is sejtette, hogy ezzel ő is
 valamiféle *thanatotropista*

elméletet kreált.) Kétségbeesve
 reparálgatta a ki-kihagyó pulzusú órát, amely
 végül már csak hasra fektetve veresett még egy kicsit,
 s aztán már úgy sem. Amikor az óra beteg szíve utolsót percent,
 az álmodó anyja is feladta küzdelmét az idővel, lefeküdt,
 s meg akart halni. Finnegan úrral, az álmodó
 nagybácsijával azonos évben halt meg.

Finnegan úrnak, aki az egykori

házépítők között az egyetlen valódi kőműves
 s *gentleman mighty odd* volt, nem volt vekkere,
 csak fándlija, függőőnya s mániás depressziója. Amikor
 ezen álm álmodója először látta Bergman Csendjét, még nem tudta,
 honnan ismeri a kisfiú fölött hajlongó s hang nélkül tátogó,
 ijesztő pincért. Most, e fényképen, mintha a pincért
 látná, Finnegan bácsi is rendkívüli módon tudott
 hallgatni. Az álmodó egyszer, kicsi korában,

mikor a családi kupaktanácsban
 váratlanul F. úr is megszólalt, sírva
 futott oda az anyjához, mondván: Anyu, láttam
 a Finnegan bácsi fogát! Az asszony elmosolyodott,
 s azt mondta: Nem baj, kisfiam, én is láttam már sokszor.
 S megrettenve attól, amit mondott, a férjére
 kapta szemét. S akkor este az ő fogát sem
 lehetett többé látni. F. úr szájából

egyetlen szó koppant az asztal
 lapjára, súlyos rög koporsóra: Meglehet...
 (Vajon mi lehetett meg? Az, amit az álmodó anyja mosolygott
 ki magából? Vagy valami, amit az álmodó apja mordult oda F. úrnak, s amit
 a zsenge Hamlet még nem érthetett meg?) F. úr a függőőnya
 kötelére akasztotta föl magát a d.-i félig kész templom
 tornyában. Iszonyatosan megnyúlt
 teste napokig harangozott,

míg végül valaki le merte vágni.

A rövid életű üveg farából hirtelen pattanva,
 s éjet virágba sose vonva a nem ismert nyak lereped.
 Hiszem, két száj e képen sosem élvezett. A sírok kalamárisába
 (tollszárként) ezer kereszt van ütve, járunk vissza
 sustorgó történeteinkbe, a kriptaajtók címlapja
 nyílik, csukódik. A fehér szárazokról lemoccan
 a féltékenység sötét lombja. Hányszor

kellene élni, s újra születni, s mindig más
 anyától, hogy a fiú a kolofonon túlra, a közöny
 beszámogatlan, távoli oldalára érjen, s elmondhassa,
 amit Hamlet mond a királynénak: Valaki valahol mégiscsak sír...!
 A papír reped így, hogyha néhány lapot kitépnek egy régi
 könyvből, s feslik a mélyben a fűzőszövet is tompán.
 Míg az álmodó anyja élt, ő volt a ház, az udvar,
 a kert dramaturgiája, s hol a működés ablaka,

amelybe ki lehet könyökölni!? A fénykép
épp ott van kettétépve, ahol az álmodó anyja
áll. Az ablakpárkány a tépésvonalon túlra szakadt,
s így az asszony, mint az angyalok a felhők *parapet*-in,
a semmin könyököl. A kép két részének illeszkedése:
női és férfitest horonya s ellendarabja, gazdag
tagolású tengerpartok fjordjai, földnyelvei,
megnyíló sírok eresztékei őstemetőkben.

(Virrad hát. Már nincs itt dolgom,
s ez éppen egybeesik azzal a földtani korról,
hogy az embernek már nincs itt dolga. Nézelődöm,
az álmom, mint húsos, nehéz parasztlányok hátulról nézve,
távolodik, a szó bontóvása még nyomul és élvez, de már
tudja, hogy hajléktalan, hogy a gyerekkocsiban,
amit ma tolni fog, nem gyerek lesz, hanem
a sírok kukáiból kigyújtott motyó.

Rég nem lakott fejed, ti, ha a részletekhez
enyv kell, hamu a vers falához, ím megint titeket
égetünk meg. A mi üvegszálakkal huzagolt agyunk, PVC-
testünk már nem ég és nem rohad, nem lehet belőlünk sem hamut,
sem humuszt nyerni, *corsónkhoz nincsen ricorso*, s szomorú
történetemnek nem *Wake* a vége. De azért ne sírjon senki!
Csak hát: Jó vicc, ki akar itt sírni?!) „Itt a kijárat.
A múzejumból. A cipőket kérem, ha kilépünk.”

(E vers szövegében James Joyce-, Fernando Pessoa-, Gottfried Benn-, Petri György-, William Shakespeare-, Théophile Gautier-, Stéphane Mallarmé- és Paul Valéry-művekből vett kifejezések is szerepelnek.
– A szerző.)

Dávidházi Péter–Balassa Péter

BESZÉLGETÉS AZ ÉLETRAJZI MŰÉRTELMEZÉS TABUJÁRÓL

Dávidházi Péter:*

Balassa Péter 1997-ben megjelent Nádas-monográfiájának termékeny problémái közül az életrajzi adatokhoz való viszonyát szeretném kiemelni egyetlen, de szinte az egész könyvön végighúzó példával. Előszavát Balassa azzal kezdi, hogy könyve „*Nádas Péter műveiről szóló elemzéseket tartalmaz*”, e művek értelmező újraolvasását, ezért a

* Elhangzott 2000. május 12-én a Magyar Tudományos Akadémián, Balassa Péter nagydoktori értekezésének nyilvános vitáján, az egyik opponens vélemény részeként.